

зміни у своїй бізнес-моделі, щоб розвинути можливості динамічної оркестровки, необхідні для використання цієї влади в ГЛВ для сталого розвитку. Це визнання прогалин у приватному управлінні багатонаціональними підприємствами у впровадженні власного тиску та визнання того, що цілі ГЛВ повинні бути переналаштовані, щоб вони були більш стійкими, призводить до заклику до політики, яка рухається вздовж них, виходить за межі національних кордонів і використовує силу провідних фірм сприяти сталому розвитку в рамках ланцюжків доданої вартості. Політика корпоративної належної перевірки є кроком у правильному напрямку, оскільки вона вимагає від фірм і державного сектору оцінювати та контролювати свою власну діяльність, діяльність своїх партнерів і мереж і повідомляти про порушення влади. Ці політики допомагають МНК і провідним компаніям змінити свою бізнес-модель і дозволяють урядам прямо чи опосередковано впливати на соціальні та екологічні стандарти в ГЛВ.

Список використаних джерел:

1. Alexander, Rachel (2020). “Emerging roles of lead buyer governance for sustainability across global production networks”, *Journal of Business Ethics*, 162(2), pp. 269–290.
2. Bird, Robert C., and Vivek Soundararajan (2020). “The role of precontractual signals in creating sustainable global supply chains”, *Journal of Business Ethics*, 164(1), pp. 81–94.
3. Fiske, Luke, Anthony Goerzen and Ari Van Assche (2021). “Building and transforming to achieve social and environmental compliance in global value chains: a dynamic capabilities perspective”, December 3, unpublished manuscript.

Юрій ТИМОФІЙЧУК

аспірант Західноукраїнського
національного університету

РОЗРОБКА БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ – НА ШЛЯХУ ДО КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ОСНОВИ

Перехід від нинішньої лінійної моделі економіки до циркулярної не тільки принесе економію сотень мільярдів доларів США лише ЄС, але й значно зменшить негативний вплив на природне середовище [1,2]. Ось чому циркулярна економіка (CE) привернула підвищену увагу як один із найпотужніших і найновіших кроків до сталого розвитку. Перехід до циркулярної економіки передбачає чотири фундаментальні будівельні блоки — матеріали та дизайн продукту, нові бізнес-моделі, глобальні зворотні мережі та сприятливі умови. Перехід економіки до циркулярної економіки залежить, з одного боку, від

політиків та їхніх рішень; з іншого боку, це залежить від впровадження циркулярності у свої бізнес-моделі суб'єктами господарювання. Сфера інтересів цього дослідження обмежена останньою, перспективною мікрорівня проектування циклічних бізнес-моделей.

Щоб стимулювати та сприяти впровадженню циркулярної економіки на мікрорівні, потрібні комплексні знання щодо розробки циклічних бізнес-моделей. Існуючі знання надають кілька добре розроблених і перевірених структур бізнес-моделей, шаблонів проектування та інструментів для побудови бізнес-моделі. Незважаючи на те, що в багатьох тематичних дослідженнях виявлено кілька типів циклічних бізнес-дій або моделей, ці моделі мають обмежену можливість передачі. Існує дуже мало досліджень, які детальніше висвітлюють те, як має виглядати структура циклічної бізнес-моделі. Натомість у попередніх дослідженнях використовувалися такі підходи:

- побудова на основі бізнес-моделі (ВМС) і класифікація характеристик системи продукт-послуга відповідно до її структури;

- суттєва реконструкція ВМС на полотно бізнес-циклу для підтримки практиків у мисленні в бізнес-системах і за межами індивідуальної бізнес-моделі; використання його як частини більшої структури бізнес-моделі, обмеженої екоінноваціями;

- розширення його для охоплення ширших соціальних перспектив витрат і вигод.

Інші дослідження пропонують деякі кроки для аналізу існуючої бізнес-моделі на предмет потенційних можливостей запровадження циркулярності.

Стаття структурована таким чином. Поняття циркулярна економіка, вперше було визначено та концептуалізовано у звіті Фонду Еллен Макартур як «промислова система, яка є відновлювальною або регенеративною за наміром і задумом». Це означає пошук і створення можливостей для переходу від концепції «закінчення терміну служби» до Cradle-to-Cradle™, від використання невідновлюваної енергії до використання відновлюваної, від використання токсичних хімікатів до їх усунення, від великої кількості відходів до усунення відходів завдяки чудовому дизайну матеріалів, продуктів, систем, а також бізнес-моделей. Циркулярна економіка стає новим баченням поведінки з ресурсами, енергією, створенням вартості та підприємництвом.

Ліндер і Вілліандер визначають циклічну бізнес-модель як «бізнес-модель, у якій концептуальна логіка створення цінності базується на використанні економічної цінності, що зберігається в продуктах після використання у виробництві нових пропозицій». Ментінк визначає СЕ як «економічну систему із замкнутими матеріальними петлями», а циклічну бізнес-модель як «обґрунтування того, як організація створює, доставляє та фіксує вартість із замкнутими матеріальними циклами та всередині них». Він стверджує, що

циркулярні бізнес-моделі не обов'язково мають на меті збалансувати екологічні, соціальні та екологічні потреби, на відміну від бізнес-моделей, хоча в той же час вони можуть служити цілям сталого розвитку. Проте в літературі підтримується й інший підхід. Нещодавно Скотт запропонував корисну концептуалізацію СЕ у зв'язку з стійкістю. Він виступає за розуміння циркулярної економіки як «концепції, яка використовується для опису безвідходної промислової економіки, яка отримує прибуток від двох типів матеріальних ресурсів:

(1) біологічні матеріали – це ті, які можна повторно повернути в біосферу відновним способом без шкоди. або відходи (тобто: вони розкладаються природним шляхом); і

(2) технічні матеріали, які можна безперервно повторно використовувати без шкоди чи відходів».

У свою чергу, він визначає стійкість як здатність продовжувати працювати в довгостроковій перспективі і, водночас, як механізм, який дозволяє циркулярній економіці працювати [3].

Загальна концепція, що лежить в основі циркулярної економіки, була розроблена багатьма школами думки, такими як регенеративний дизайн, ефективна економіка, від колиски до колиски, промислова екологія, біомімікрія, блакитна економіка, пермакультура, природний капіталізм, промисловий метаболізм і промисловий симбіоз [2]. Ці школи доповнюють одна одну і заклали основу для основних принципів цього нового підходу до економіки:

- Спроектуйте відходи/Дизайн для повторного використання
- Розвивайте стійкість за допомогою різноманітності
- Покладайтеся на енергію з відновлюваних джерел
- Думайте системно
- Відходи – це їжа/Думай у каскадах/Поділяйся цінностями (симбіоз)

Ця різноманітність концепцій підтримує підхід Скотта [3] до зв'язку між стійкістю та циклічною економікою.

Список використаних джерел:

1. *De Marchi V, Di Maria E, Golini R, Perri A (2020) Nurturing international business research through global value chains literature: a review and discussion of future research opportunities. International Business Review 29(5):1017085. <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101708>*
2. *Figge F, Thorpe AS (2019) The symbiotic rebound effect in the circular economy. Ecological Economics 163:61–69*
3. *Liu J, Feng Y, Zhu Q, Sarkis J (2018) Green supply chain management and the circular economy: reviewing theory for advancement of both fields. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management 48(8):794–817.*